

OPIS DOBREJ PRAKTYKI

1. Dane dotyczące gminy/powiatu

nazwa inicjatywy	Dąbrowski Budżet Partycypacyjny
nazwa gminy/powiatu	Dąbrowa Górnicza
dokładny adres	41-300 Dąbrowa Górnicza, Ul. Graniczna 21
województwo	Śląskie
telefon	32/295 68 87
adres strony internetowej	www.dabrowa-gornicza.pl www.twojadabrowa.pl
faks	32/262 50 32
adres e-mail	ngo.dabrowagornicza@gmail.com , twojadabrowa@dabrowa-gornicza.pl

2. Rodzaj(e) podjętych działań (zaznacz):

- kształtowanie efektywnych systemów konsultacji społecznych i udziału obywateli w formułowaniu strategii rozwoju i prowadzenia polityki lokalnej lub regionalnej;
- wprowadzanie nowatorskich form demokracji lokalnej;
- rozwijanie systemów kontroli i komunikacji społecznej, ze szczególnym podkreśleniem przejrzystości procesów decyzyjnych władz gminy lub powiatu;
- oryginalne formy aktywizacji działalności obywatelskich i współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- formy działalności z podmiotami gospodarczymi i ich samorządami na rzecz wspólnoty obywatelskiej i lokalnego rozwoju;
- działania na rzecz wychowania obywatelskiego, w tym pozaszkolne inicjatywy edukacyjne, działania na rzecz młodych mieszkańców gminy lub powiatu;
- decentralizację realizacji zadań publicznych, drogą przekazywania jej organizacjom obywatelskim lub jednostkom bliższym obywateli;
- inne.....
.....

3. Przedmiot działalności

Dąbrowski Budżet Partycypacyjny umożliwia mieszkańcom współdecydowanie o części wydatków z budżetu miasta. To nie plebiscyt, a narzędzie służące do budowania dialogu i edukacji obywatelskiej oraz stopniowej zmiany w zarządzaniu wspólnotą lokalną. Wyróżnia się prowadzoną dyskusją w ramach Dzielnicowych Forów Mieszkańców i możliwością dyskusji z pracownikami urzędu nad propozycjami projektów. Opiera się o przejrzyste wspólnie wypracowane zasady. Powstał z potrzeby wspólnoty, w której od 2007 roku realizowany jest Program Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

4. Opis działań

Wstęp.

Dąbrowski Budżet Partycypacyjny, to jedno z narzędzi, za pomocą którego mieszkańcy Dąbrowy Górniczej mogą współuczestniczyć w decydowaniu o swoim mieście. Jego wdrożenie, to efekt konsekwentnie realizowanego [„Programu Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej w latach 2008-2013 – Partnerstwo: Wspólnie dla Miasta”](#), który w 2007 roku został wypracowany przez organizacje pozarządowe, przedstawicieli Prezydenta Miasta i Rady Miejskiej. Rozpoczęty na jego podstawie dialog i współpraca zaowocowała powstaniem dąbrowskiego modelu współpracy opierającego się o Dąbrowskie Forum Organizacji Pozarządowych (71 NGO), Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Dąbrowa Górnicza, Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej Urzędu Miejskiego wraz z ośrodkiem wsparcia, jakim jest Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości. Realizacja różnorodnych przedsięwzięć i inicjatyw opierających się głównie na dialogu z NGO pozwoliły na stopniowe włączanie tych podmiotów do współtworzenia i realizacji polityk publicznych w różnych dziedzinach funkcjonowania samorządu. Wnioski z tej współpracy prowadziły do coraz śmielszych i profesjonalnych procesów konsultacyjnych już nie tylko z NGO, ale przede wszystkim mieszkańcami (Hot-spoty, Siłownie Pod Chmurką, Dąbrowa Rowerowa, Nasze Aleje – Nasza Decyzja). W roku 2012 przyszedł czas na budżet partycypacyjny.

Wypracowanie modelu i wdrożenie.

Decyzja o jego wdrożeniu nie była łatwa i uzależniona od propozycji modelu, jaki uda się wypracować. Tego wyzwania podjęła się tzw. grupa ds. Budżetu Partycypacyjnego. W skład grupy weszli Radni, przedstawiciel NGO oraz przedstawiciele Prezydenta Miasta. Całość prac prowadzili pracownicy Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej, którzy przygotowywali i moderowali spotkania grupy. Bezcennym, w tym czasie była możliwość korzystania z doradztwa Fundacji Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia. W lipcu i sierpniu 2012 roku grupa przygotowała model, który wkrótce przelożono na zapisy Uchwały Rady Miejskiej i Zarządzenia Prezydenta Miasta. 13 grudnia 2012 roku nastąpiła oficjalna prezentacja modelu, który następnie został poddany ostatniemu etapowi jego przygotowań, czyli konsultacjom społecznym. W rezultacie 7-miesięcznych prac i dyskusji, 30 stycznia 2013 roku Rada Miejska w Dąbrowie Górniczej przyjęła Uchwałę, która

wyzaczyła zasady i tryb konsultacji z mieszkańcami części wydatków z budżetu miasta na 2014 r. Warto zwrócić uwagę, iż odpowiednio zaplanowana praca i dialog wokół Budżetu Partycypacyjnego w Dąbrowie Górniczej pozwoliła osiągnąć kompromis polityczny i obywatelski ponad podziałami, co w przypadku tego typu innowacyjnego procesu jest bezcenne. Samo przyjęcie uchwały poprzedzono dyskusją podczas Konferencji pn. "Cities for Citizens - Aktywność obywatelska w rozwoju miast", która zorganizowana została w Dąbrowie Górniczej przy współpracy m.in. ze Związkiem Miast Polskich. Stanowiła ona jeden z zasadniczych elementów w procesie wdrażania DBP, dzięki któremu mogliśmy zweryfikować naszą propozycję i wyjaśnić wiele nieporozumień (związanych np. z aspektem prawnym wdrażania budżetów). Zainteresowanie konferencją przeszło nasze wszelkie oczekiwania. Udział w niej wzięło ponad 200 osób reprezentujących samorządy i NGO z całego kraju, a także związki samorządowe i federacje pozarządowe. Jak wdrażano budżet partycypacyjny można prześledzić w załączonych materiałach oraz na stronie: www.twojadabrowa.pl

Realizacja DBP 2014.

Realizację [Uchwały Nr XXIII/457/13 Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej z dnia 30 stycznia 2013 r. w sprawie: zasad i trybu przeprowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Dąbrowy Górniczej na temat Budżetu Miasta Dąbrowa Górnicza na 2014 rok](#) powierzono pracownikom Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej Urzędu Miejskiego (BOP). Dodatkowo Prezydent Miasta [Zarządzeniem powołał zespół ds. Budżetu Partycypacyjnego oraz zasad i trybu jego działania](#). Międzywydziałowy zespół miał na celu koordynację i monitoring realizacji poszczególnych etapów DBP: 1. Akcja Edukacyjno – Informacyjna; 2. Zgłaszanie przez mieszkańców propozycji projektów; 3. Weryfikacja i opiniowanie projektów; 4. Dzielnicowe Fora Mieszkańców; 5. Głosowanie mieszkańców na projekty; 6. Ogłoszenie projektów do realizacji; 7. Wdrożenie do realizacji rekomendowanych projektów; 8. Monitoring realizacji projektów.

Główne założenia DBP 2014.

- DBP związany jest z wydatkami dotyczącymi najbliższego otoczenia i przestrzeni publicznej, czyli dzielnicom, ulicą, podwórkiem. Z tego wynika podział miasta na **27 dzielnic** historyczno – zwyczajowych, czyli takich które wynikają z historycznego ukształtowania się wspólnot na tzw. terenach zielonych lub zwyczajowych nazw osiedli w części miejskiej. Warto tu zwrócić uwagę, iż Dąbrowa Górnicza w wyniku silnego rozwoju przemysłu w Zagłębiu Dąbrowskim, w ciągu dwóch stuleci na skutek reform administracyjnych ze wsi składającej się z kilku domostw, stała się miastem z 120 tys. ludnością o powierzchni 188,73 km² (9 pod względem wielkości w kraju).
- Na podstawie corocznych wydatków miasta na wniosek mieszkańców na realizację zadań w obszarze komunalnym ustalono, iż samorząd Dąbrowy Górniczej mógł pozwolić na przeznaczenie w budżecie 2014 ok **5mln zł**. Stanowi to ok. 0,5% ogólnych wydatków w budżecie na 2014 rok. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż budżet

2014 r. jest budżetem o rekordowych wydatkach na inwestycje i wynosi, aż ponad 850 mln zł (w tym 370 mln inwestycje). W roku 2011 budżet miasta wynosił jeszcze niecałe 665 mln, a w 2006 roku – nie przekraczał 400 mln.

- Podziału kwoty 5 mln zł na poszczególne dzielnice dokonano na podstawie przelicznika **30 tys. kwota dla każdej dzielnicy + kwota wynikająca z liczby meldunków w danej dzielnicy**. Tym sposobem najmniejsza z dzielnic Łęka licząca 688 osób zameldowanych miała do dyspozycji 53 722,24 zł, a największa Ząbkowice licząca 10 323 osób miała 385 937,04 zł. Warto podkreślić, iż ustalenie i poinformowanie mieszkańców na samym starcie o kwotach dla poszczególnych dzielnic, pozwoliło w każdej z dzielnic rozmawiać o konkretnej grupie projektów, które mają szansę na realizacji.

Etap I. Akcja informacyjno – edukacyjna.

Akcja informacyjno – edukacyjna trwała od początku procesu do jego końca. Całość jego realizacji trzeba było by uznać za proces samouczący się głównych jego realizatorów, tj.: współpracujących wydziałów Urzędu Miejskiego, jak i mieszkańców. Zdając sobie sprawę, iż realizacja DBP po raz pierwszy będzie wymagała konkretnych działań informacyjno – edukacyjnych, zaplanowaliśmy i zrealizowaliśmy w okresie od lutego do marca 2012 następujące działania:

- powstała strona internetowa www.twojadabrowa.pl wraz z profilem DBP na [Facebook](#). Strona umożliwia obserwowanie na bieżąco wydarzeń w całym procesie.
- dla każdej z dzielnic zostały powołane **Punkty Konsultacyjne** (w sumie 29, w dwóch dzielnicach utworzono po 2), których zadaniem było informowanie o samej procedurze i jej realizacji. Zostały przewidziane głównie dla osób niekorzystających z Internetu. Punkty stanowiły, też miejsce oddawania głosów. Zostały oparte o miejskie instytucje, typu: świetlica środowiskowa, filia biblioteki, szkoła.
- ustanowiono **3 punkty wsparcia**, w których mieszkańcy mogli liczyć na wsparcie w tworzeniu projektu i co istotne sprawdzić w ramach Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej (MSIP) własność terenu. Punkty prowadzili pracownicy na co dzień zajmujący się doradztwem dla inicjatyw obywatelskich i pozarządowych: Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej Urzędu Miejskiego (BOP), Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości prowadzony przez BOP w Miejskiej Bibliotece Publicznej oraz Miejskie Centrum Informacji w Centrum Handlowym prowadzone w ramach zlecenia zadania Fundacji Godne Życie.
- wydrukowanych zostało **1500 szt. plakatów** przedstawiających proces, **29 tablic informacyjnych** dla punktów konsultacyjnych oraz **4000 szt. broszur** zawierających opis poszczególnych etapów oraz podział na dzielnice z uwzględnieniem podziału środków.

- odbyły się również spotkania informacyjne dedykowane pracownikom punktów konsultacyjnych i punktów wsparcia; liderów organizacji pozarządowych; spółdzielni mieszkaniowych; pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej; radnych Rady Miejskiej.
- przeprowadzono **9 spotkań informacyjnych** dla mieszkańców (7 planowych + 2 dodatkowe). Spotkania miały na celu przybliżenie idei Budżetu Partycypacyjnego oraz szczegółowe omówienie zasad jego działania w Dąbrowie Górniczej.
- W Przeglądzie Dąbrowskim wydawanym przez Miejską Bibliotekę Publiczną (nakład 30 tys. szt.) poza comiesięcznym informowaniu o DBP zamieszczono 3 specjalne wkładki (każda po 4 str.) poświęcone propozycjom projektów, ich weryfikacji i samemu głosowaniu (marzec, wrzesień, październik).

Na przełomie października i listopada zorganizowano dodatkową kampanię dotyczącą głosowania na projekty.

- w punktach konsultacyjnych oraz w ważnych miejscach publicznych dla dzielnic i na stronach internetowych pojawiły się **Obwieszczenia Prezydenta Miasta** z wykazem projektów pod głosowanie i informacją o projektach, zasadach i terminie głosowania.
- dzięki współpracy z Miejskim Zarządem Budynków Mieszkalnych oraz Spółdzielniami Mieszkaniowymi udało się w każdej z klatek schodowych zamieścić **informację o głosowaniu**, tj. terminie i sposobie głosowania, z nr. telefonów kontaktowych i stroną internetową.
- dzięki współpracy z parafiami udało się wystosować **w czasie nabożeństw komunikat** Prezydenta Miasta o głosowaniu i jego terminie.
- wyklejono **10 afiszy na miejskich tablicach typu billboard** informujących o głosowaniu.

Przez cały proces dzięki udanej współpracy z mediami lokalnymi, a także instytucjami zajmującymi się partycypacją społeczeństwem obywatelskim, ukazał się szereg informacji prasowych oraz internetowych o Dąbrowskim modelu np.:

- [Przygotowanie procedury Dąbrowskiego Modelu Budżetu Partycypacyjnego](#) - strona Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji.
- [Biuletyn Kompas - Dąbrowski Budżet Partycypacyjny](#) - strona Instytutu Spraw Publicznych
- [Dąbrowa Górnicza przyjęła Budżet Partycypacyjny](#) - strona projektu Decydujmy Razem
- [Dąbrowa Górnicza wyznacza standardy w realizacji budżetów partycypacyjnych](#) - strony partycypacja.obywatelska.pl

Powstało też kilka relacji i programów telewizyjnych, emitowanych zarówno w TVP oraz w Internecie:

- materiał filmowy przygotowany przez [TVP KATOWICE](#)
- materiał filmowy przygotowany przez [TV ZAGŁĘBIE](#)
- materiał filmowy przygotowany przez [TVP KATOWICE](#)
- materiał filmowy dot. głosowania przygotowany przez [TV Zagłębie](#)
- materiał filmowy dot. głosowania przygotowany przez [TVP KATOWICE](#)
- materiał filmowy dot. konferencji prasowej przygotowany przez [TVS](#)
- materiał filmowy dot. konferencji prasowej przygotowany przez [TV Zagłębie](#)
- materiał filmowy dot. konferencji prasowej przygotowany przez [TVP Katowice](#)

Etap II. Zgłaszanie przez mieszkańców propozycji projektów.

W I edycji DBP projekty można było zgłaszać **od 8 kwietnia do 20 maja 2013 r.** Dla ułatwienia tego zadania stworzyliśmy [specjalną instrukcję](#), w której zawarto podstawowe zasady i informacje.

Inicjatywę miał każdy mieszkaniec dzielnicy, który **ukończył 16 lat**. Projekt należało sporządzić na specjalnym **wniosku** przygotowanym przez Urząd Miejski (Pobierz formularz [tutaj](#)). Formularz w wersji papierowej i elektronicznej dostępny był również: w Urzędzie Miejskim - Biuro Obsługi Interesantów (stanowisko "Informacja"), w Punktach Konsultacyjnych oraz w Miejskim Centrum Informacji - Centrum Handlowe "Pogoria".

Wniosek musiał być **poparty** przez grupę co najmniej **15 mieszkańców dzielnicy**, którzy ukończyli **16 lat**. Lista poparcia stanowiła niezbędną część formularza. Sam formularz wymagał w kilku zdaniach uzasadnienia realizacji projektu i załączenia ewentualnych dodatkowych materiałów (np. kosztorys, szkice sytuacyjne, plany, mapki), które nie były obowiązkowe. O ile kosztorys projektu nie musiał być sporządzony fachowo, to autor musiał określić, czy **szacunkowy koszt** propozycji nie przekracza [kwoty zagwarantowanej dla danej dzielnicy](#). Projekty **nie były ograniczone** żadnym katalogiem i wystarczyło, iż mieszczą się w zadaniach gminy. Musiały za to zakładać dostępność i charakter publiczny.

Projekty można było składać w **granicach dzielnicy** w jakiej mieszkaniec deklaruje miejsce zamieszkania. Należało sprawdzić **czyją własnością** jest teren, na którym ma zostać zlokalizowany projekt. Zgłoszony projekt musiał być umiejscowiony na gruntach gminnych, ewentualnie na gruntach spółdzielni mieszkaniowej bądź wspólnoty mieszkaniowej lub innym podmiocie (typu lasy państwowe, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej). W dwóch ostatnich przypadkach do projektu należało dołączyć oświadczenie tych podmiotów, zezwalające na realizację przedsięwzięcia na tym terenie. Oświadczenia te również nie były obowiązkowe i jeżeli nie zrobił tego sam autor, Urząd w kolejnym etapie występował do właściciela z zapytaniem o zgodę. Warto zaznaczyć, iż informację o tym kto jest właścicielem danego terenu można było uzyskać na oficjalnej stronie internetowej miasta [w Miejskim](#)

[Systemie Informacji Przestrzennej](#). Jeśli ktoś miał problem z ustaleniem własności gruntu pod projekt, mógł liczyć na pomoc telefoniczną i elektroniczną, której udzielali pracownicy Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej, a osobiście pracownicy Inkubatora Społecznej Przedsiębiorczości w Dąbrowie Górniczej oraz Miejskiego Centrum Informacji w Centrum Handlowym "Pogoria".

Gotowy formularz do 20 maja należało: **wysłać elektronicznie** (skan oryginalnych dokumentów wraz z listą poparcia, tak aby dało się rozpoznać oryginalne podpisy), **pocztą** na adres Urzędu bądź **złożyć osobiście** w Biurze Obsługi Interesantów Urzędu, ewentualnie w jednym z 29 punktów konsultacyjnych.

Składanie projektów trwało do ostatnich godzin 20 maja. W sumie mieszkańcy złożyli 250 projektów. Każda z dzielnic złożyła co najmniej po jednym projekcie. Taka sytuacja miała miejsce w dzielnicach Staszic i Łęka. Najwięcej projektów wpłynęło w dzielnicę Gołonóg, bo aż 32 ([zobacz listę](#)). Warto wspomnieć, iż przez cały okres składania projektów publikowaliśmy je stopniowo w zakładce każdej z dzielnic oraz na profilu FB. Szczegółowe informacje o projektach można było uzyskać telefonicznie, elektronicznie lub osobiście w BOP.

Najwięcej projektów, bo aż 24% (59) dąbrowianie złożyli na remont chodników, schodów, nawierzchni jezdni. 16 % (40) to propozycja na place zabaw. Budowy parkingów dotyczyło 10% (23) projektów, koncepcji zagospodarowania terenu 8% (20), budowy i remontu boisk 6% (15), zagospodarowania skwerków 4% (8), oświetlenia 4% (8), 2 projekty złożono na stworzenie Skateparków. 23%, czyli 56 projekty zakwalifikowano jako inne i dotyczą one m.in.: budowy nurkowiska, doposażenia świateł, pracowni szkolnych, organizacji przedsięwzięć kulturalnych, zabudowy śmietników.

Etap III. Weryfikacja i opiniowanie projektów;

Od 20 maja do 19 sierpnia trwał okres, w którym Urząd Miejski opiniował i weryfikował zgłoszone propozycje. Wymagał on stworzenia odpowiedniej karty obiegowej dla każdego z projektów i włączenia w pracę w ramach DBP większości wydziałów Urzędu Miejskiego.

Złożone propozycje trafiały w pierwszym etapie do Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej (BOP), w którym pracownicy je rejestrowali, a następnie podawali ocenie formalnej, czyli sprawdzeniu czy projekt dotyczy danej dzielnicy, czy wpłynął w terminie i czy ma załączoną odpowiednią listę poparcia. Tej oceny nie przeszły tylko 2 projekty. Następnie pracownicy BOP kierowali je do tzw. wydziałów wiodących, które dokonywały merytorycznej weryfikacji i uzgodnień z innymi niezbędnymi komórkami Urzędu. Na tym etapie sporządzany był m.in. kosztorys dla projektu, weryfikowano zgody właścicieli terenu oraz ew. plany inwestycyjne miasta i wymogi prawno-formalne jego wykonania. Wydziały były zobowiązane do wydania opinii, w której wskazywano, czy projekt jest możliwy do realizacji, czy nie. W przypadku uznania go za niemożliwy do realizacji wymagano wyjaśnienia przyczyny negatywnej opinii, ewentualnie rekomendacji alternatywnego rozwiązania. Warto zwrócić uwagę, iż propozycje projektów były

sporządzone bardzo różnie. Głównie na skutek niewielkich wymogów formalnych. Część z nich miała podane dokładne lokalizacje, posiadały zgody właścicieli czy szczegółowy kosztorys, a część ograniczała się do ogólnego podania pomysłu z założeniem, że projekt zmieści się w kwocie przyznanej dla dzielnicy. Dąbrowski proces weryfikowania i opiniowania polegał głównie na urealnieniu tych propozycji, co wymagało olbrzymiego wkładu pracy poszczególnych wydziałów.

19 sierpnia opublikowana została lista projektów zgłoszonych przez mieszkańców dla każdej z dzielnic wraz z opinią Urzędu Miejskiego ([zobacz listę](#)). Z **250 złożonych wniosków**, 125 zostało zakwalifikowanych jako możliwe do realizacji w założeniu wskazanym przez Wnioskodawcę, 40 wniosków zostało uznanych jako niemożliwe do wykonania w zaproponowanym kształcie. Z autorami 83 założono dodatkowe konsultacje co do uściślenia albo modyfikacji ich propozycji.

Etap IV. Dzielnicowe Fora Mieszkańców (DFM).

We wrześniu i październiku odbyły się tzw. Dzielnicowe Fora Mieszkańców. Ich celem było wyjaśnienie opinii o zgłoszonych projektach wydanych przez Urząd oraz rozpoczęcie dyskusji o zgłoszonych projektach, a w konsekwencji ustalenie listy pod głosowanie. To była również okazja dla mieszkańców, aby poznać pomysły i projekty złożone przez swoich sąsiadów.

Spotkania zwołano już 5 sierpnia, dając tym samym szansę na zaplanowanie w nim udziału. W tym samym okresie listownie Prezydent Miasta zaprosił na nie wszystkich autorów projektów. Ponieważ miały charakter otwarty, informacja o nich była również propagowana w mediach i innych dostępnych komunikatorach. Zgodnie z planem odbyło się ich **27 w każdej z dzielnic**. Rozpoczęły się o godz. 17.00 lub 18.00. Trwały od 30 min do 3 godzin i wzięło w nich udział w sumie **562 mieszkańców**.

Spotkania były moderowane przez pracowników BOP. Rozpoczęły się od ogólnych informacji o przebiegu DBP i informacji o dzielnicy. Następnie każdy z autorów na podstawie przygotowanych slajdów miał czas na prezentację projektu. Po prezentacji przedstawiciele BOP omawiali uwagi i opinię wydaną przez Urząd nt. projektu i rozpoczynała się dyskusja. Istotny w procesie był fakt, iż to autor miał prawo do wycofania swojego projektu, połączenia go z innym w dzielnicy lub zgody na jego modyfikację. Jeżeli nie był w stanie podjąć decyzji na spotkaniu mógł to zrobić od 7 do 14 dni po spotkaniu w danej dzielnicy. Jeżeli autor nie akceptował wycen oraz rozwiązań zaproponowanych przez Urząd miał możliwość umówić się z pracownikiem danego wydziału merytorycznego, aby uzyskać dodatkowe wyjaśnienia lub przedyskutować inne rozwiązanie dla projektu. Informacja z każdego DFM podlegała publikacji na portalu DBP w zakładce danej dzielnicy. W efekcie tej dyskusji 14 projektów z 40, które we wcześniejszym etapie uzyskały klauzule „niemożliwy do realizacji” w ramach DBP zostały zakwalifikowane jako możliwe do realizacji. Warto też zwrócić uwagę, iż część z projektów niemożliwych do realizacji

w ramach Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego jest po prostu realizowana w ramach planowanych inwestycji lub wydatków bieżących gminy w 2013 lub 2014 roku.

W taki sposób powstały listy pod głosowanie w danej dzielnicy. Łącznie na **listach** znalazło się **95** z 250 pierwotnych propozycji.

Etap V. Głosowanie mieszkańców na projekty.

Głosowanie zgodnie z przyjętą procedurą zostało wyznaczone [Zarządzeniem Nr 1904.2013 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 26.09.2013 w sprawie: terminu głosowania oraz wzoru karty do głosowania w ramach Budżetu Partycypacyjnego](#) od 18 do 22 listopada.

30 października opublikowano [listy pod głosowanie](#) dla każdej z 27 dzielnic. W Punktach Konsultacyjnych oraz w innych publicznych miejscach w dzielnicach rozwieszono Obwieszczenia Prezydenta Miasta z terminem i sposobem głosowania i co najważniejsze z informacją o kwocie dla dzielnicy, wykazem projektów zawierającym jego streszczenie, imię i nazwisko autora, lokalizację i szacowny koszt. W mieście pojawiły się afisze o głosowaniu na miejskich tablicach typu billboard, a dzięki współpracy ze spółdzielniami mieszkaniowymi udało się rozwiesić 5 tys. ulotek informujących o głosowaniu w klatkach schodowych. Informacja o głosowaniu była też komunikowana w czasie nabożeństw w poszczególnych parafiach. Rozpoczęliśmy również dystrybucję kart do głosowania do poszczególnych Punktów Konsultacyjnych, a przy Biurze Obsługi Interesanta w Urzędzie Miejskim zorganizowano specjalny punkt informacyjny do pobierania i oddawania głosów.

Głosować można było:

- [elektronicznie poprzez formularz](#) znajdujący się na stronie Budżetu Partycypacyjnego,
- korespondencyjnie poprzez przesłanie formularza na adres: 41 - 300 Dąbrowa Górnicza, Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej, Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej, ul. Graniczna 21. O ważności karty do głosowania decydowała data stempla pocztowego pod warunkiem, że karta wpłynęła do Urzędu Miejskiego nie później niż 7 dni od zakończenia głosowania,
- bezpośrednio przez złożenie formularza w Punkcie Konsultacyjnym dla danej dzielnicy. Każdy z punktów konsultacyjnych musiał być otwarty w godzinach swojej pracy, przy czym we wtorek i w czwartek miał umożliwić głosowanie do godziny 20.00. [Godziny otwarcia punktów również podano do publicznej wiadomości](#)

Głosowanie nie wiązało się ściśle z pojęciem wyborów powszechnych. Karty nie były znakowane i można je było wydrukować lub pobrać w Punktach Konsultacyjnych i Urzędzie Miejskim jeszcze przed terminem samego głosowania. Jedna osoba mogła otrzymać max 10 kart do głosowania. Głosowanie było jawne, a każdy mieszkaniec biorący udział w głosowaniu oświadczał, że ma ukończone 16 lat i dane (imię i nazwisko, deklarowany

adres zamieszkania, PESEL), które zawarte zostały w karcie do głosowania. Zgodność ze stanem faktycznym potwierdzano własnoręcznym podpisem.

Głosowanie odbywało się na karcie/formularzu elektronicznym do głosowania dla danej dzielnicy poprzez rozdysponowanie przy odpowiednich projektach liczby 10 punktów, jakimi dysponował każdy mieszkaniec. Przekroczenie progu 10 pkt. oznaczało nieważność głosu. Inaczej mówiąc, każdy projekt mógł dostać ocenę w skali od 0 do 10, ale suma wszystkich punktów na karcie nie mogła przekroczyć 10 pkt.

Każdy mieszkaniec dzielnicy mógł głosować wyłącznie raz. W przypadku zagłosowania w dwóch lub więcej dzielnicach lub poprzez oddanie głosu dwa razy w danej dzielnicy, głosy te uznawano za nieważne.

W przypadku głosowania drogą elektroniczną podpis własnoręczny nie był wymagany, za to należało podać adres poczty elektronicznej osoby głosującej, a po oddaniu głosu potwierdzić go przez zatwierdzenie maila, który na wskazany adres generował system. Jeden adres mailowy mógł być użyty tylko raz w głosowaniu.

Wyniki przeszły nasze najśmielsze oczekiwania: oddano **22 831** głosów (ok. **22,3%** uprawnionych do głosowania). Przez Internet oddano 7 504 głosów, a tradycyjnie (papierowo) zagłosowało 15 327. Egzekwowanie warunków jakie zostały określone przy głosowaniu niestety spowodowało, iż 2 338 głosów uznano za nieważne. Najmniejsza frekwencja miała miejsce w dzielnicy Staszic wyniosła 4%, za to w największą frekwencją mogą się poszczycić mieszkańcy dzielnicy Okradzionów, gdzie głosowało, aż 78% uprawnionych.

Etap VI. Ogłoszenie projektów do realizacji.

Po zakończeniu głosowania od razu przystąpiono do opracowywania jego wyników. Liczba oddanych głosów papierowych zmusiła nas do stworzenia w Urzędzie specjalnego miejsca, gdzie spływały karty z poszczególnych dzielnic (głosowanie w Punktach Konsultacyjnych) i kancelarii głównej Urzędu (głosy przesłane pocztą lub złożone w urzędzie). O ile głosy elektroniczne automatycznie przekładały się na wyniki, to te papierowe należało wprowadzić do systemu. Pracę tą wykonywało 6 osób.

Na podstawie wprowadzonych danych w każdej z dzielnic ustalono ranking projektów biorąc pod uwagę liczbę uzyskanych punktów. Do realizacji przechodziły projekty, które mieściły się w granicy kwoty przyznanej dla dzielnicy. W ten sposób w **27 dzielnicach** mieszkańcy wybrali **54** projekty do realizacji 2014 r. Zgodnie z procedurą Zespół ds. Budżetu Partycypacyjnego rekomendował Prezydentowi przeznaczenie środków pozostałych w dzielnicach, które nie zostały wykorzystane na realizację projektów w dzielnicy o największej frekwencji - dzielnicy Okradzionów. W ten sposób w roku 2014 w Dąbrowie Górniczej

będzie realizowanych **56 projektów zaplanowanych, przedyskutowanych i wybranych przez mieszkańców.**

Z każdej z dzielnic sporządzono arkusz wyników, zawierający wykres, dane liczbowe dotyczące oddanych głosów oraz punktów. Wyniki te są dostępne na stronie DBP w zakładce każdej z dzielnic.

W dniu 12 grudnia w Inkubatorze Społecznej Przedsiębiorczości zorganizowano konferencję prasową, na której Prezydent Miasta przedstawił [wyniki Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego 2014.](#)

Etap VII. Wdrożenie do realizacji rekomendowanych projektów.

Tak wybrane projekty obecnie są wdrażane i przygotowywane przez poszczególne wydziały merytoryczne. Trwają prace związane z zabezpieczeniem środków, przygotowaniem postępowań w ramach ustawy prawo zamówień publicznych i podpisania umów z właścicielami terenów. W celu odpowiedniej koordynacji współpracy między wydziałami przy ich realizacji [Zarządzeniem Nr 2076.2014 Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza z dnia 09.01.2014 r. w sprawie: powołania Zespołu ds. realizacji projektów wybranych w ramach Budżetu Partycypacyjnego 2014 oraz zasad i trybu jego działania](#)

Etap VIII. Monitoring realizacji projektów.

W założeniu wybrane projekty powinny być zrealizowane w 2014 roku. O ich postępie w realizacji będziemy informować na portalu w zakładce każdej z 27 dzielnic. Zgodnie z przywołanym powyżej zarządzeniem wyznaczono tzw. komórki wiodące, które odpowiadają za realizację przypisanych im projektów. Komórki wiodące do 25 każdego miesiąca przekazują do Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej informację z realizacji poszczególnych projektów polegającą na określeniu stanu realizacji projektu. Pozwoli to na bieżąco informować zainteresowanych mieszkańców czy są one realizowane. Co 2 m-c mają też być zwoływane Posiedzenia Zespołu ds. realizacji projektów, który będzie mógł przedyskutować kwestie ewentualnych problemów z ich realizacją.

Ewaluacja.

Realizacja I edycji Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego to przede wszystkim proces samouczący się. Zdobyte doświadczenia w ramach jego wdrażania i organizacji w strukturach urzędu oraz zdobyte doświadczenie i wiedza mieszkańców uczestniczących bezpośrednio w nim na różnych etapach, muszą być dobrze wykorzystane. Myśląc już na samym początku w jaki sposób prowadzić ewaluację procedury, która pozwoli ją zmieniać na kolejne lata, po pierwsze zbieraliśmy cały rok uwagi, po drugie nawiązaliśmy współpracę z ekspertami wewnętrznymi. Tę współpracę udało się przekuć na wspólny projekt pn. Obywatelska Dąbrowa, który jest obecnie współfinansowany przez Unię Europejską

w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt realizowany wspólnie z Instytutem Spraw Publicznych oraz Fundacją Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia zakłada przeprowadzenie ewaluacji DBP 2014 i kolejnego, który jeszcze przed nami, czyli DBP 2015. W ramach przygotowywania procedury na II edycję przeprowadzono 2 warsztaty ewaluacyjne z mieszkańcami, na bazie których powstał raport przygotowany przez eksperta ze Fundacji Stocznia. Do dyskusji na warsztatach posłużyły uwagi zgłaszane podczas całego roku oraz, co warte podkreślenia, uwagi zgłoszone na [6 spotkaniach](#) z mieszkańcami, których organizatorami byli uczestnicy projektu: Lider Senior realizowanego przez Stowarzyszenie CIVITAS. [Informacje o warsztatach](#) oraz krótkie relacje były upowszechniane na stronie internetowej oraz w lokalnych mediach. Osoby, które nie mogły w nich uczestniczyć mogły zgłaszać uwagi do 13 stycznia br.

20 stycznia miała miejsce [oficjalna prezentacja modelu DBP 2015](#), która odbyła się na sali sesyjnej Urzędu Miejskiego. Do nowej procedury można było się jeszcze odnieść do 27 stycznia br. Po rozpatrzeniu uwag na tym etapie, dokonano drobnych korekt głównie dotyczących podziału dzielnic. Tak przygotowany projekt Prezydent Miasta przedłożył Radzie Miejskiej do przyjęcia na sesji w lutym 2014 r. Nowy regulamin DBP 2015 uwzględnia następujące zmiany:

- ✓ uwzględniono m.in. uwagi i wnioski dotyczące podziału dzielnic składane przez mieszkańców,
- ✓ wydzielano obszary, które uznano za ogólnomiejskie: Park Hallera, Park Śródmiejski, Park Zielona, Plac Wolności, tereny wokół zbiorników wodnych Pogorria I, II, III, IV. Tereny te wyłączono z procedury DBP i zdecydowano, iż będą one podlegały innym osobnym procedurą konsultacji,
- ✓ wydłużono termin głosowania do 6 dni,
- ✓ skrócono okres, w którym mają się odbyć Dzielnicowe Fora Mieszkańców do miesiąca, a głosowanie przesunięto na miesiąc październik (uniknięcie kolizji z wyborami samorządowymi),
- ✓ w ramach akcji edukacyjno - informacyjnej Urząd Miejski stworzy przestrzeń dla mieszkańców do dyskusji nt. pomysłów na projekty w dzielnicach.

5. Uzyskane efekty.

Realizacja tak innowacyjnego procesu pozwoliła na uzyskanie twardego efektów liczbowych, które wynikają z powyższego opisu. Naszym zdaniem potwierdzają one, że jest to mechanizm, który jest dobrze zaplanowany i przejrzyście realizowany. Jest świetnym narzędziem, jednym z wielu, które wzmacnia społeczeństwo obywatelskie, kapitał społeczny, a więc i całą wspólnotę. To co istotne, to fakt tak dużego udziału mieszkańców w całym procesie i to na każdym jego etapie, co znacznie wzmacnia pogląd, że warto wprowadzać w procesy zarządzania wspólnotą lokalną narzędzia partycypacji. Ponieważ wskaźniki

liczbowe zostały przytoczone w powyższym rozdziale, chcemy szczególną uwagę zwrócić, w naszym przekonaniu, na efekty o wiele cenniejsze:

- ✓ Wdrożona i zrealizowana procedura dialogu z mieszkańcami nt. realizacji zadań finansowanych z budżetu gminy, które dotyczą ich najbliższego otoczenia.
- ✓ Doświadczenie jakie zyskali urzędnicy zaangażowani w proces.
- ✓ Doświadczenie i wiedza jaką nabyli uczestnicy procesu po stronie mieszkańców. Wiedza pozwalająca zrozumieć mechanizmy jakie funkcjonują prawnie i organizacyjnie przy wykonywaniu i realizacji zadań publicznych przez administrację publiczną.
- ✓ Zainteresowanie mieszkańców sprawami publicznymi i ich najbliższym otoczeniem.
- ✓ Edukacja w zakresie dotyczącym konstrukcji budżetu miasta, realizacji dużych inwestycji i ich wpływu na tzw. wydatki bieżące.
- ✓ Wykreowanie lokalnych liderów oraz wykreowanie przestrzeni do debaty publicznej.
- ✓ Doświadczenie współpracy z parafiami, organizacjami pozarządowymi, wspólnotami mieszkaniowymi i spółdzielniami mieszkaniowymi oraz lokalnymi mediami w budowaniu wspólnej pozytywnej koalicji na rzecz publicznej sprawy.
- ✓ Włączenie Dąbrowy Górniczej w nurt samorządów, które partycypację i dialog obywatelski traktują jako ważne, na razie innowacyjne procesy zarządzania wspólnotą lokalną, z możliwością wymiany dobrych praktyki współpracy przy ich wdrażaniu w Polsce.
- ✓ Współpraca z instytucjami państwowymi, samorządowymi, pozarządowymi, naukowymi i obywatelskimi z kraju i regionu.
- ✓ Wpisanie realizacji Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego jako jednego z działań do „Programu Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Dąbrowie Górniczej 2014 -2020” w którym do kontynuacji działań dotyczących doskonalenia modelu współpracy z organizacjami pozarządowymi i budowania partnerstw międzysektorowych dołączył obszar mający na celu aktywizację obywatelską mieszkańców.
- ✓ Uruchomienie realizacji innych procesów dotyczących zwiększaniu udziału mieszkańców w zarządzaniu takich jak wdrożenie internetowego mechanizmu NaprawmyTo.pl czy rozpoczęcie budowy systemu Dąbrowskich Konsultacji Społecznych.
- ✓ 56 gotowych do realizacji i przedyskutowanych projektów w poszczególnych dzielnicach.
- ✓ Wyniki głosowania, które stanowią materiał analityczny dla zarządzających.

- ✓ Omówionych i przeanalizowanych 250 projektów, które przygotowali mieszkańcy.
- ✓ 22,3 % frekwencja w głosowaniu czyli 22 831 głosujących (największa w dzielnicy Okradzionów 78 %)

6. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu.

Wdrożenie DBP:

- ✓ Prace nad modelem były organizowane, przygotowywane merytorycznie i prowadzone przez pracowników Biura Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej (BOP). Pracownicy BOP przygotowali również samą procedurę, którą później przełożyli na projekt uchwały i zarządzeń.
- ✓ Koszty finansowe, które miasto poniosło wiązały się z organizacją konferencji: koszty ekspertów z kraju i zagranicy, catering, tłumaczenie symultaniczne – ok. 7 600,00 zł. Do tego należy dodać koszty administracyjne związane z zabezpieczeniem i obsługą sali sesyjnej oraz wysyłką zaproszeń i zaangażowaniem pracowników urzędu.

Realizacja procedury:

- ✓ Część procesu została oparta o strukturę Urzędu Miejskiego. Jako koszt na pewno należy uznać zaangażowanie pracowników większości wydziałów Urzędu Miejskiego w proces opiniowania i weryfikacji wniosków i obecnie w wykonanie wybranych projektów. To czas i koszt trudny do oszacowania, ale na pewno należy uwzględnić fakt, iż przy ilości 250 złożonych projektów oraz 56 do realizacji musi on wpłynąć na pracę urzędu.
- ✓ Głównym realizatorem procedury było Biuro Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej (BOP) do chwili rozpoczęcia prac nad DBP głównie zajmujące się współpracą z organizacjami pozarządowymi. Realizacja DBP spowodowała, iż do BOP w ramach Urzędu przesunięto dodatkowego pracownika. W sumie w obsługę procedury zaangażowani byli w wymiarze całego etatu dwaj pracownicy BOP oraz w charakterze ekspertów Kierownik BOP oraz Pełnomocnik Prezydenta Miasta. Szczególnego zaangażowania wymagała organizacja w godzinach popołudniowych 27 spotkań z mieszkańcami.
- ✓ Organizacja Punktów Konsultacyjnych oparła się o miejskie instytucje, typu szkoły, filie bibliotek, kluby i świetlice środowiskowe. Ich koordynatorami byli ich pracownicy w ramach swoich obowiązków służbowych, co oczywiście wymagało poświęcenia czasu głównie w okresie przyjmowania projektów i samego głosowania.
- ✓ Spotkania organizowane w ramach kampanii informacyjno - edukacyjnej oraz Dzielnicowych Forów Mieszkańców organizowane były w instytucjach miejskich

i prowadzone były przez pracowników BOP.

- ✓ Akcja głosowania wymagała zabezpieczenia odpowiedniej ilości papieru (ok. 65 ryz) oraz dostępu do urządzeń typu drukarka, ksero wraz zabezpieczeniem tonerów.
- ✓ Trudne do oszacowania są koszty Miejskiej Biblioteki Publicznej związane z zabezpieczeniem miejsca na informacje o DBP w wydawanym Przeglądzie Dąbrowskim, czy część materiałów filmowych realizowanych przez Biuro prasowe. W jednym i drugim przypadku są to koszty cząstkowe umów całorocznych.
- ✓ Środki finansowe jakie zostały zaangażowane w procedurę to: koszty strony internetowej oraz mechanizmu do głosowania ok. 22 000,00 zł, koszty druku broszur, plakatów, tablic informacyjnych ok. 6000,00 zł.
- ✓ Środki finansowe jakie zostały zaangażowane w ewaluację procedury refundowane z EFS w ramach projektu Obywatelska Dąbrowa: 7 593,34 zł.

7. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Od razu należy przyjąć, że wdrożenie tego typu procedury wymaga pokonania wielu barier i trudności. Do najważniejszych z nich po I edycji DBP możemy zaliczyć:

- ✓ Brak rozwiązań prawnych dotyczących umocowania Budżetów Partycypacyjnych. „Udawanie przez Budżety Partycypacyjne konsultacji”, czyli mocowanie ich w art. 5a ustawy samorządowej powoduje, iż pojawia się coraz więcej orzeczeń i wyroków, które nie pozwalają na stosowanie różnych rozwiązań, które w procesie współdecydowania, a nie konsultowania są niezbędne (np. ograniczenie wieku, żądanie nr PESEL). Z doświadczeń Dąbrowy Górniczej wynika, iż nie należy tu wprowadzać ustawy, która mogła by zepsuć wiele dobrze dostosowanych do wspólnoty lokalnej modeli, ale powinien pojawić jakiś przepis, który definitywnie wprowadziłby narzędzia współdecydowania do porządku prawnego.
- ✓ Niespójność i sprzeczność w działaniach Nadzorów Prawnych Wojewodów, co powoduje, iż coś co mogło być dobrą praktyką w innych rozstrzygnięciach jest niezgodne w opinii nadzoru z prawem.
- ✓ Brak swobodności i samodzielności z punktu widzenia prawa w funkcjonowaniu samorządów co odnosi się do dwóch pierwszych uwag i powoduje, że wiele tego typu innowacyjnych rozwiązań zostaje zablokowana zaraz na samym początku.
- ✓ Brak wyznaczonych tzw. warunków brzegowych Budżetów Partycypacyjnych, powszechnie uznanych i akceptowalnych. Warunków, które pozwoliły by odróżnić odpowiednio przeprowadzony budżet partycypacyjny od plebiscytu czy konsultacji.

- ✓ Niska wiedza wśród samorządowców i urzędników oraz niezrozumienie potrzeby wdrażania narzędzi partycypacji czy konsultacji do zarządzania wspólnotą.
- ✓ Niska rozpoznawalność nazwy Budżet Partycypacyjny, co wymaga dodatkowych działań edukacyjnych.
- ✓ Niska wiedza wśród mieszkańców o sposobie funkcjonowania administracji publicznej i nie do końca rozumienie idei samorządności czy odpowiedzialności za wspólne terytorium. Brak odpowiednich mechanizmów przygotowania młodego człowieka do pełnienia roli obywatela.
- ✓ Brak umiejętności budowania dialogu i współpracy w Polskim społeczeństwie.

8. Zalecenia dla innych jednostek samorządu terytorialnego zainteresowanych wdrożeniem projektu.

Analizując proces przygotowania, wdrażania i realizacji DBP w Dąbrowie Górniczej innym JST możemy zalecić:

- ✓ Przygotowanie modelu Budżetu Partycypacyjnego należy przygotowywać w możliwie szerokim procesie dialogu z mieszkańcami i głównymi aktorami życia społeczno - politycznego miasta, co ma swoje pozytywne znaczenie w późniejszej jego realizacji.
- ✓ Budżet Partycypacyjny powinien być modelem przygotowanym pod konkretny samorząd. Należy czerpać z dobrych praktyk i doświadczeń innych samorządów, ale każde z rozwiązań powinno być dostosowane do lokalnych warunków. Złą praktyką jest kopiowanie wprost uchwał, regulaminów z innych samorządów.
- ✓ Warto w proces tworzenia modelu i jego ewaluacji zaprosić ekspertów zewnętrznych.
- ✓ Koniecznie zaplanować w procedurze, w formie spotkań i warsztatów, możliwość dyskusji z mieszkańcami. Z punktu widzenia dąbrowskiej procedury, to jeden z najważniejszych elementów.
- ✓ Stosować nazwę Budżet Partycypacyjny, a nie obywatelski. W naszym założeniu cały budżet miasta jest obywatelski. Słowo partycypacja jest coraz częściej używane i rozpoznawalne. Jego tłumaczenie i propagowanie pozwala też nabyć mieszkańcom odpowiednią wiedzę o innych narzędziach partycypacyjnych.
- ✓ W naszym przekonaniu procedura Budżetu Partycypacyjnego (BP) nie musi być związana z tworzeniem całego budżetu gminy, co wiązałoby się z ustawowymi terminami. Pozwala to na znaczne wydłużenie czasu realizacji procedury BP, a to daje możliwość znaleźć czas na organizację spotkań z mieszkańcami i co najważniejsze niekoniecznie w terminie wakacji. Oczywiście przy okazji realizacji BP należy łączyć go z edukacją o tym jak wygląda cały budżet gminy, co naturalnie wymusza uzasadnienie dlaczego na BP przeznaczono taką a nie inną kwotę. Procedura konsultacji budżetu

gminy powinna być objęta innymi osobnymi procesami konsultacyjnymi.

- ✓ Budżet Partycypacyjny powinien być poprzedzony innymi mniej lub bardziej zaawansowanymi doświadczeniami samorządu w konsultacjach, czy dialogu i współpracy lub inicjatywach lokalnych. Pozwoli to na naturalne wyłonienie jego liderów w strukturach urzędu, którzy bezwzględnie powinni być przekonani do jego idei i będą gotowi go konsekwentnie wbrew trudnością wdrażać. (Warto też w tym punkcie zwrócić uwagę, iż liderzy muszą być gotowi na pracę w nietypowych dla urzędu godzinach pracy i muszą mieć stworzoną taką możliwość). Zastosowanie go jako pierwszego tego typu narzędzia może być o wiele bardziej trudne w realizacji.
- ✓ Budżet Partycypacyjny należy traktować jako jedno z wielu różnych narzędzi w zarządzaniu wspólnotą lokalną.